

УДК 658.5.001.73

РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

*Шраменко О.В., к.е.н., доцент,
Матущенко А.І., магістр (УкрДАЗТ)*

У статті розкрито сутність поняття «реструктуризація» шляхом його деталізації. Обґрунтовано складові даного процесу. Зроблено висновок про необхідність проведення всебічної реструктуризації для ефективного функціонування підприємств.

Постановка проблеми. Останнім часом посилюється прагнення України до вступу у Європейський Союз. В зв'язку з цим вітчизняні підприємства змушені приводити умови свого функціонування у відповідність до європейських вимог.

Цим обумовлено активне проведення реструктуризації багатьох підприємств.

Іншою причиною актуальності реструктуризації є економічна криза, для подолання якої необхідно оптимізувати роботу підприємств.

Сьогодні реструктуризація потрібна всім організаціям і тим, що адаптувались до ринку, і тим, хто ще не пристосувався до нього, а також тим, які знаходяться у важкому фінансовому стані.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Процес реструктуризації є об'єктом досліджень багатьох вчених, які розглядають як саме поняття «реструктуризація», так і механізм її проведення на промислових підприємствах і на залізничному транспорті.

Більшість робіт, пов'язаних з процесом реструктуризації належать І.І. Мазуру та В.Д. Шапіро. Ці вчені приділили надзвичайно багато уваги його дослідженню. У своїй книзі [1] вони дають не тільки широке визначення цьому поняттю, а й певні практичні рекомендації по вдалому проведенню реструктуризації.

Л.С. Зуєва та Е.І. Архипчук розглядають визначення «реструктуризації» та наголошують на важливості морально-психологічної складової при проведенні реструктуризації. На їх думку, в основу створення морально-психологічного клімату у структурних підрозділах повинна бути покладена філософія доктора І.Є. Демінга про провідну роль людського фактору. Однак, свого вдалого визначення даного поняття не дають. [2]

В.І. Пасічник та І.В. Родіонов у своїй статті [3] розглянули міжнародний досвід проведення реструктуризації на залізничному транспорті.

У роботі С.П. Міщенка [4] розглянуто теоретичні аспекти реструктуризації, а також виділено цілі її проведення і запропоновано схему її побудови для промислових підприємств залізничного транспорту.

Виділення невирішених питань. Однак досі не існує єдиної думки щодо сутності реструктуризації. А при практичній реалізації даного процесу чітко визначене підґрунтя є вкрай важливим.

Метою даної статті є деталізація терміну «реструктуризація», а також обґрунтування його складових.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз підходів вчених до визначення поняття «реструктуризація» показав, що існує дві точки зору щодо трактування цього терміну.

Одні вчені розуміють під реструктуризацією лише зміну організаційної структурної складової.

Так С.П. Міщенко, аналізуючи багатьох вчених, наголошує на необхідності переосмислення підприємствами своєї господарської діяльності та на радикальній зміні в їх організаційній структурі і системі управління. [4]

Л. Водачек наголошує, що «реструктуризація – це комплексні та взаємо пов'язані зміни структури, що забезпечують функціонування підприємства в цілому». [5]

В.Г. Крижановський, В.І. Лемешкова, В.І. Лютер дали наступне визначення реструктуризації: «це структурна перебудова з метою забезпечення ефективного розподілу і використання всіх ресурсів підприємства (матеріальних, фінансових, трудових, землі, технології), яка полягає у створенні комплексу бізнес-одиниць на основі розподілу, об'єднання, ліквідації (передання) діючих і організації нових структурних підрозділів, приєднання до підприємства інших підприємств або підрозділів, придбання визначальної частки у статутному капіталі або акцій сторонніх організацій». [6]

Е.А. Уткіна розглядає реструктуризацію як «організаційно-економічні, правові технічні заходи, спрямовані на зміну структури підприємства, його управління, форм власності, організаційно-правових форм і здатні привести підприємство до фінансового оздоровлення, збільшення обсягу конкурентоспроможної продукції, підвищення ефективності виробництва». [7]

Також необхідно відмітити, що Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» дається наступне визначення цього поняття: «реструктуризація підприємства – це здійснення комплексу організаційно-господарських, фінансово-економічних, правових, виробничо-технічних заходів, спрямованих на реорганізацію підприємства, зміни форми власності, системи управління, організаційно-правової форми, для фінансового оздоровлення підприємства, збільшення об'ємів випуску конкурентоспроможної продукції, підвищення ефективності виробництва і задоволення вимог кредиторів». [8] При цьому вважається, що процесам реструктуризації підлягають, як правило, слабкі, неплатоспроможні підприємства, що стоять на грані банкрутства, а також основний акцент робиться на зміну організаційної структури та системи управління.

Інші вчені радять робити акцент не лише на зміні організаційної структури, а й охоплювати при проведенні реструктуризації й інші напрямки функціонування підприємства. Але слід відмітити, що кількість складових у окремих вчених різниться.

На думку автора статті, найбільш вдале і повне визначення цього поняття дають автори довідникового посібника І.І. Мазур та В.Д. Шапіро. Вони вважають, що реструктуризація полягає в «комплексній оптимізації системи функціонування підприємства, відповідно до вимог зовнішнього оточення і виробленою стратегією його розвитку, що сприяє принциповому поліпшенню управління, підвищенню ефективності і конкурентоздатності виробництва і продукції, що випускається, на базі сучасних підходів до управління, у тому числі методології управління якістю, реінжинірингу бізнес-процесів, інформаційних технологій і систем та ін.» [1] і говорять про те, що реформування спрямоване на зміну принципів дії підприємства, що сприяє підвищенню продуктивності праці, зниженню витрат виробництва, поліпшенню фінансово-економічних результатів діяльності.

Дуже схожим на визначення І.І. Мазура є трактування реструктуризації професор д.е.н. Т. Бень та доцентом к.е.н. С.Довбня, з яким погоджуються Л.С. Зуева та Е.І. Архипчук: «це спосіб адаптації діяльності підприємства до ринкових умов, що безперервно змінюються, шляхом проведення комплексу заходів організаційно-економічного, техніко-технологічного та фінансового характеру, які забезпечують зростання ефективності виробництва, підвищення конкурентоспроможності та зміцнення фінансової стійкості». [2]

Для більш вдалої деталізації та обґрунтування складових реструктуризації необхідно розглянути лінгвістичну основу цього слова.

В перекладі з англійської мови «реструктуризація» (restructuring) – це перебудова, зміна структури чого-небудь. Латинське слово структура (structura) означає порядок, розташування, побудова.

Однак під зміною структури слід розуміти перебудову не тільки організаційної структури, а й структури його основних фондів, фінансів, власності, кадрів, виробництва, морально-психологічної складової.

Звичайно найбільш складною формою реструктуризації є удосконалення організаційно-господарської та управлінської структури підприємства. Адже правильно сформульована організаційна структура, чітко прописані посадові обов'язки, правила взаємодії між підрозділами необхідне для успішного функціонування організації. Результатами вдалої реструктуризації організаційної структури є орієнтація роботи всього підприємства на найважливіші стратегічні цілі, досягнення конкурентної переваги, підвищення швидкості реакції на ринкові зміни, також більш швидке і якісне виконання окремих робіт.

Для того, щоб відповідати ринковим стандартам господарювання вітчизняні підприємства повинні прагнути до оновлення своїх основних фондів. Саме це дасть їм можливість конкурувати із закордонними виробниками і дозволить підвищити якість своєї продукції.

Підвищення темпів розвитку та ефективності виробництва можливе за умови інтенсифікації відтворення та кращого використання існуючих основних фондів та виробничих потужностей. Ці процеси, з одного боку, сприяють постійному підтриманню належного технічного рівня кожного підприємства, а з іншого, — дозволяють збільшувати обсяг виробництва продукції без додаткових інвестиційних ресурсів, знижувати собівартість виробів за рахунок скорочення питомої амортизації та витрат на обслуговування виробництва і його управління, підвищувати фондівдачу і прибутковість. Перебудова структури виробництва повинна бути заснована на впровадженні нових прогресивних інноваційних технологій, що дозволить підвищити продуктивність праці, покращити якість продукції, автоматизувати виробництво. Саме це дозволить українським підприємствам конкурувати з імпортними виробниками та наблизитися до європейських стандартів.

Оскільки при оновленні технічних засобів та технологій на підприємстві змінюється структура

основних фондів підприємства, то даний елемент також є складовою процесу реструктуризації.

Реструктуризація фінансової складової діяльності підприємства передбачає побудову ефективної фінансової політики, функціонування якої дозволило б вирішити такі завдання як: зведення до мінімуму фінансових ризиків підприємства, забезпечення фінансової стійкості і рентабельності діяльності організації, визначення перспективних напрямів розвитку фінансових взаємовідносин підприємства з діловими партнерами, вибір оптимальних способів його інвестиційної діяльності, обґрунтування основних джерел фінансового забезпечення, визначення способів і методів виходу підприємства з фінансової кризи та інше.

Заходи, пов'язані з удосконаленням фінансової політики підприємства, призводять до зміни співвідношення власних та позикових коштів, тобто до зміни їх структури.

В процесі розвитку підприємства його майно може повністю або частково переходити від держави до приватних осіб і навпаки. В результаті цього відбувається зміна структури власності на підприємстві.

Щодо кадрової складової діяльності підприємства, то в сучасних умовах надзвичайно важливим стає людський капітал. На сьогоднішній день багато прибічників того, що людський капітал – це найбільш цінний ресурс не тільки для окремого підприємства, а й для суспільства в цілому, набагато більш важливий, ніж природні ресурси. Саме людський капітал є показником конкурентоспроможності, економічного зросту та ефективності. Тому фірми, які прагнуть активізувати трудову віддачу, скоротити втрати робочого часу і тим самим зміцнити свої позиції на ринку, повинні інвестувати кошти у своїх співробітників, а саме: в організацію курсів професійної підготовки та перепідготовки, на оплату розходів робітників на лікування і профілактичні заходи. В процесі підготовки та перепідготовки кадрів змінюється співвідношення між групами робітників з різним рівнем кваліфікації. Тобто змінюється структура персоналу.

Управління людським капіталом допомагає ефективно використовувати досвід і знання робітників. Головним завданням кожного керівника стає розкриття і розвиток творчого потенціалу як всього колективу, так і окремого працівника. Весь персонал повинен діяти як одна гарно зіграна команда. Це означає єдність цілей та цінностей робітників і підприємства. Така єдність сприяє високій продуктивності праці, впливає на

морально-психологічний клімат, підвищує задоволення робітників від праці. Тільки в такому випадку підприємство забезпечить собі стійкий розвиток в умовах мінливого зовнішнього середовища ринкової економіки.

Оскільки при вдосконаленні вище перерахованих елементів відбувається зміна їхньої структури, то можна зробити висновок, що всі вони є складовими реструктуризації.

Висновок. Отже, дослідження такого процесу як реструктуризація є вкрай важливим, особливо в умовах, які склалися сьогодні в економіці країни. Таким чином, під реструктуризацією треба розуміти комплекс заходів, направлених на зміну не тільки організаційної структури, а й структури основних фондів підприємства, фінансів, власності, кадрів, морально-психологічної складової.

Для виходу на новий рівень функціонування, що буде відповідати ринковим стандартам, необхідно проводити всебічну реструктуризацію, яка б дозволила оптимізувати діяльність всіх структур підприємства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- 1 Мазур И.И., Шапиро В.Д. Реструктуризация предприятий и компаний: Учебник для вузов. – М.: Экономика, 2001. – 456 с.
- 2 Зуєва Л.С., Архипчук Е.І. Економічний механізм реструктуризації підприємств //Економіка. Фінанси. Право. – 2004. - №10. – С.3 – 8
- 3 Пасічник В.І., Родіонов І.В. Економіко-організаційні підходи щодо реструктуризації підприємств транспортної галузі // Проблемы экономики и управления на железнодорожном транспорте: Материалы Международной научно-практической конференции КУЕТТ. – 2006. – С.194-196
- 4 Міщенко С.П. Реструктуризація промислових підприємств залізничного транспорту з метою підвищення їх конкурентоспроможності // Вісник економіки транспорту і промисловості (збірник науково-практичних статей). УкрДАЗТ. – 2008. - №21. – С.106-109
- 5 Водачек Л. Реструктуризация – вызов чешским предприятиям // Проблемы теории и практики управления. – 1999. - №1. – С.85
- 6 Антикризисное управление /Крыжановский В.И., Ламников В.И., Лютер В.И./Под ред. Минаева Е.С., Папаушина В.В. – М.: «Приор». – 1998. – 236 с.
- 7 Уткин Е.А. Бизнес-Рейнжиниринг. – М.: Тандем, 1998. – 44 с.
- 8 Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 30 червня 1999 року №784-XIV // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2343-12>

*Рецензент к.е.н., доцент УкрДАЗТ Мельник В.О.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Якименко Н.В.*